

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра бухгалтерського обліку та аудиту

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
Лоханова Н.О.
“ ___ ” _____ 20__ р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності облік та аудит

за темою:

«Облік та аудит дебіторської і кредиторської заборгованості
(на прикладі Філії УДЦТС «Ліски» на Одеській залізниці)»

Виконавець

студентка обліково-економічного
факультету

Чайковська В.М.

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник

к.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Муренко Т.О.

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2016

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ	7
1.1. Економічна сутність дебіторської заборгованості та її класифікація	7
1.2. Організація обліку дебіторської заборгованості та порядок застосування резерву сумнівних боргів	13
1.3. Особливості обліку кредиторської заборгованості	21
1.4. Проблемні питання обліку розрахунків з контрагентами	27
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ І КРЕДИТОРАМИ НА ФІЛІЇ УДЦТС «ЛІСКИ»	30
2.1. Особливості організації обліку дебіторської та кредиторської заборгованості	30
2.2. Аналіз фінансового стану підприємства	34
2.3. Ділова активність підприємства та її аналіз	44
РОЗДІЛ 3. АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ ТА КРЕДИТОРАМИ ФІЛІЇ УДЦТС «ЛІСКИ»	48
3.1. Організація і методика аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості	48
3.2. Основні шляхи покращення системи обліку та аудиту дебіторської і кредиторської заборгованості	56
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ	69

ВСТУП

На сьогоднішній день в українській економіці панує тенденція до загострення кризи неплатежів. Основними причинами, що зумовлюють нарощування балансових залишків дебіторської заборгованості є скорочення обсягів банківського кредитування малого та середнього бізнесу, відсутність державної підтримки підприємництва та дефіцит власних оборотних коштів підприємств. Всі ці фактори значно знижують фінансову стійкість та платоспроможність вітчизняних підприємств, що в свою чергу спричиняє накопичення дебіторської заборгованості і зростання частки сумнівної та безнадійної заборгованості.

Згідно даних Державної служби статистики в 2014 році питома вага дебіторської заборгованості в оборотних активах підприємств становила 58,67%, а в 2015 вже 60% [31]. Піком зростання рівня неплатежів був 2009 рік, коли питома вага дебіторської заборгованості сягала 64%. Потім, після незначного спаду, починаючи з 2013 року відбувається поступове підвищення частки дебіторської заборгованості в оборотних активах. В Україні оптимальною вважається структура оборотних активів підприємства за умов, якщо питома вага дебіторської заборгованості не перевищує 20% [28]. Отже, рівень неплатежів в Україні є критичним.

Накопичення дебіторської заборгованості зумовлює необхідність залучення підприємствами додаткового фінансування, яке необхідне для покриття тимчасового розриву між датою виникнення зобов'язання і датою його погашення. А залучення додаткового фінансування в свою чергу збільшує валові витрати підприємства.

Порушення платіжної дисципліни має негативний вплив не тільки на підприємство, а й на споживачів продукції та ділових партнерів даного підприємства. Адже несвоєчасність надходження доходу від реалізації, що є основним джерелом надходження грошових коштів, обмежує ділову

активність підприємства, його прибутковість, стримує процес розширеного відтворення.

Ще однією актуальною проблемою в умовах сьогодення є методологія та організація обліку кредиторської заборгованості. Більшість науковців вважають, що обсяг кредиторської заборгованості має на 10-15% перевищувати обсяг дебіторської заборгованості. При цьому слід брати до уваги те, що надмірне накопичення кредиторської заборгованості також не є вигідним для підприємства. Адже це може свідчити про неплатоспроможність підприємства, погіршення його фінансового стану, що може викликати підрив іміджу підприємства серед покупців та замовників. До того ж паралельне зростання питомої ваги кредиторської та дебіторської заборгованостей на вітчизняних підприємствах свідчить про сповільнення процесу розрахунків, погіршення платіжної дисципліни. В результаті відбувається збільшення тривалості обороту оборотних коштів, що веде до зниження рівня рентабельності підприємств.

Саме тому на сьогоднішній день важливою проблемою є розробка системи контролю та управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. При цьому важливим є вивчення порядку бухгалтерського відображення стану розрахунків підприємства.

Метою даної роботи є дослідження методології та організації обліку дебіторської і кредиторської заборгованості, порядок їх відображення та аналізу, а також пошук шляхів вирішення виявлених проблем.

Основними завданнями є:

- визначення критеріїв визнання, оцінки та відображення в обліку дебіторської та кредиторської заборгованості;
- вивчення основних нормативно-правових актів, що регламентують бухгалтерський облік дебіторської та кредиторської заборгованості;
- проведення аналізу фінансового стану та фінансових результатів діяльності підприємства;

- розробка пропозиції щодо удосконалення обліку дебіторської та кредиторської заборгованості.

Об'єктом дослідження є операції розрахунків з контрагентами Філії УДЦТС «Ліски» на Одеській залізниці.

Філія Українського державного центру транспортного сервісу «Ліски» на Одеській залізниці є відокремленим структурним підрозділом державного підприємства Українського державного центру транспортного сервісу «Ліски», що затверджено в положенні про Філію УДЦТС «Ліски».

Філія не є юридичною особою і виступає у господарських, договірних та розрахункових відносинах від імені головного підприємства.

Згідно Положення про Філію (додаток А1) основним предметом її діяльності є надання сервісних послуг при перевезенні вантажів на всіх видах транспорту: залізничному, річковому, морському та повітряному.

Підприємство також займається такими видами діяльності:

- обслуговування та експлуатація контейнерів парку Укрзалізниці, приватних контейнерів та фітінгових платформ;
- надання транспортно-експедиційних послуг при перевезенні експортно-імпортних, транзитних вантажів;
- організація декларування, супроводження, охорони і страхування вантажів;
- посередницька діяльність митного брокера та митного перевізника;
- консультативно-маркетингова діяльність та ін.

Так як «УДЦТС «Ліски» є державним підприємством, то все його майно належить державі. Майно Філії включає оборотні, необоротні активи, інші матеріальні та фінансові ресурси. Основними джерелами формування активів Філії є внески головного підприємства та дохід від реалізації продукції, робіт, послуг. Філія складає і подає окремий баланс, який потім включається до зведеного балансу підприємства.

Облік та звітність на даному підприємстві ведеться у вигляді статистичного, оперативного, бухгалтерського та податкового видів обліку і

поданні бухгалтерської і податкової звітності у відповідності до чинного законодавства. Облік на підприємстві здійснюється в автоматизованій системі за допомогою програми «1С:Підприємство 7.7». Персональну відповідальність за ведення і достовірність обліку і звітності несуть директор та головний бухгалтер філії. Контроль за фінансовою та виробничо-господарською діяльністю Філії здійснює головне підприємство та відповідні державні органи.

Предметом дослідження даної роботи є методологія бухгалтерського обліку дебіторської та кредиторської заборгованості, а також підходи до їх аналізу.

При проведенні наукових досліджень нами були застосовані монографічний, бібліографічний методи, дедукція, аналіз, синтез, порівняння, абстрагування. Основними прийомами проведення економічного аналізу в даній роботі були прийом елімінування, вертикальний та горизонтальний аналіз, порівняння, виділення «вузьких» місць та провідних ланок.

Інформаційною базою дослідження є наукова література вітчизняних та зарубіжних вчених, нормативно-правові акти, фінансова звітність та первинна документація Філії «УДЦТС «Ліски».

ВИСНОВКИ

Дана наукова робота присвячена організації та методикі бухгалтерського обліку та аудиту дебіторсько-кредиторської заборгованості.

На сьогоднішній день значно зростає роль бухгалтерського обліку як найважливішого засобу отримання повної і достовірної інформації не тільки про майно підприємства, але і про його зобов'язання. В умовах розвитку ринкових відносин значно зростає роль організації обліку і контролю взаємних розрахунків. Цей кругообіг господарських розрахунків вимагає постійної уваги для прийняття правильного управлінського рішення. Отже, контроль і облік дебіторської та кредиторської заборгованості є одним з головних завдань на підприємстві.

Розрахунки з дебіторами та кредиторами пов'язані з вхідними та вихідними фінансовими потоками. Стан цих розрахунків у певний момент часу розкривається через суми дебіторської та кредиторської заборгованості на цей момент. Таким чином, облік розрахунків з дебіторами та кредиторами полягає у визначенні сум дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства, оцінки і класифікації їх для відображення у фінансовій звітності.

В першому розділі було досліджено теоретичні аспекти обліку дебіторсько-кредиторської заборгованості. Зокрема ми розглянули економічну сутність дебіторської і кредиторської заборгованості, їх класифікацію та критерії визнання.

Так, згідно П(с)БО 10 «Дебіторська заборгованість» дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Дебіторами можуть бути юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів. Кредиторська заборгованість – це заборгованість підприємства іншим юридичним і фізичним особам, що виникла в результаті здійснених раніше дій (подій), оцінена в гривнях і щодо

якої в підприємства існують зобов'язання її погашення в певний строк. Дебіторська заборгованість оцінюється на дату балансу за чистою реалізаційною вартістю, а кредиторська – за сумою погашення.

Нормативно- правове регулювання бухгалтерського обліку та подання звітності в Україні здійснюється на 5 рівнях. Найважливішими нормативно-правовими актами, що регламентують облік дебіторсько-кредиторської заборгованості є Податковий кодекс, Цивільний кодекс та відповідні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку.

В другому розділі ми дослідили особливості організації обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами на Філії УДЦТС «Ліски».

Основні особливості ведення обліку на даному підприємстві зумовлені його галузевою приналежністю. Так, для ведення обліку розрахунків з контрагентами використовують спеціальні форми первинних документів, що характерні для підприємств залізничного транспорту. Організаційно-правова форма Філії зумовлює наявність значного обсягу операцій з внутрішньогосподарських розрахунків. Через наявність значної кількості операцій з окремими контрагентами. для їх обліку активно застосовуються акти звірки взаєморозрахунків.

Проведений в даному розділі аналіз фінансового стану та ділової активності підприємства дозволив нам зробити певні висновки.

В структурі активів підприємства основну частину становлять необоротні активи, а частка оборотних активів досить мізерна. Однак при цьому відбувається зменшення частки основних засобів, що веде за собою зменшення виробничого потенціалу. Негативним моментом було також збільшення питомої ваги дебіторської заборгованості. В структурі пасивів, навпаки, відбуваються позитивні зміни, так як збільшується питома вага власного капіталу. Для підприємства це означає посилення фінансової незалежності та зменшення залежності від позикового капіталу.

Аналіз ліквідності та фінансової стійкості показав, що підприємство знаходиться на межі банкрутства. Це пояснюється критично низьким обсягом

грошових коштів та їх еквівалентів. Через нестачу ліквідних активів підприємство не здатне покрити свої поточні зобов'язання, що ставить під загрозу існування підприємства.

За рівнем фінансової стійкості підприємство також характеризується, як кризове. На підприємстві відсутній власний оборотний капітал. Покриття оборотних активів і витрат здійснюється за рахунок кредиторської заборгованості.

В зв'язку з цим підприємству були надані рекомендації з метою усунення виявлених недоліків та покращення його фінансового становища.

Третій розділ присвячено опису організації та методики аудиту дебіторсько-кредиторської заборгованості згідно Міжнародних стандартів аудиту. Ми описали основні методи та процедури необхідні для отримання достатніх та прийнятних доказів при перевірці розрахунків з контрагентами. В даному розділі ми також визначили основні шляхи вдосконалення системи бухгалтерського обліку та аудиту на досліджуваному підприємстві.

Найважливішими заходами для Філії УДЦТС «Ліски», на наш погляд, є:

- посилення внутрішнього контролю за розрахунками з дебіторами та кредиторами;
- створення служби внутрішнього контролю для запобігання помилок в обліку та шахрайству;
- впровадження чіткої системи документообороту первинної документації за операціями розрахунків з контрагентами;
- розробка та впровадження ефективної політики управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс України, прийнятий Верховною Радою України від 02.12.2010 № 2755-VI. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>;
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс]: Закон України, затверджений Верховною Радою України від 16.07.99 № 996-XIV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>;
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 10 «Дебіторська заборгованість» [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.99 № 237. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>;
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання" [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р № 20. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>;
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід" [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.99 р. № 290. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>;
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.13 № 73. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>;
7. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (переклад з англ. мови): нормативне виробничо-практичне видання – К.: МФБ, АПУ 2015. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_1_all.pdf;

8. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Електронний ресурс] : Інструкція Міністерства фінансів України від 30.11.99 № 291. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>;
9. Андреева Г.І. Економічний аналіз: навч. посіб. [Текст] / Г.І.Андреева. - К.: Знання, 2008. – 263 с.–ISBN 978-966-346-365-0;
10. Виноградова М.О. Аудит : Навч. посіб. [Текст] / М.О. Виноградова, Л.І. Жидєєва – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 654 с. ISBN 978-617-673-306-5;
11. Волкова Н.А. Організація та методика економічного аналізу: Навчальний посібник [Текст] / Н.А. Волкова– Одеса: ОДЕУ. – 2010 – 348 с. ISBN 978-917-2361-92-6;
12. Волкова Н.А., Подвальна Н.Е. Організація та методика економічного аналізу: Навч. посібник. [Текст] / Н.А. Волкова, Н.Е. Подвальна – Одеса: ОНЕУ, Ротапринт.–2013.–267с. ISBN 978-966-2361-92-6;
13. Гарнова В.Ю. , Колоколов В. А., Акуленко Н.Б. Экономический анализ: Учебное пособие [Текст] / В.Ю. Гарнова, Колоколов В. А., Н.Б. Акуленко – М.: НИЦ ИНФРА-М, 2013- 392 с. ISBN 978-5-16-006202-0;
14. Кулаковська Л.П., Піча Ю. В.. Організація і методика аудиту: підручник [Текст] / Л.П. Кулаковська, Ю. В. Піча. - К.: Каравела, 2012. - 544 с. - ISBN 966 8019-63-4;
15. Огійчук М. Ф., Новіков І. Т., Рагуліна І.І. Аудит: організація і методика: навчальний посібник [Текст] / М. Ф. Огійчук, І. Т. Новіков, І.І, Рагуліна – К.: Алерта, 2010. – 584 с. – ISBN 978-966-2183-65-8;
16. Огійчук М. Ф., Новіков І. Т., Рагуліна І.І. Аудит: організація і методика: навчальний посібник [Текст] / М. Ф. Огійчук, І. Т. Новіков, І. І. Рагуліна – 2-е вид. переробл. І допов. – К.: Алерта, 2012. – 664 с. – ISBN 978-617- 566-099-7;

17. Утенкова К. О. Аудит : навчальний посібник [Текст] / К. О. Утенкова - К.: Алерта, 2011. - 408 с. - ISBN 978-617-566-037-9;
18. Шевчук, В.Р. Стратегічний управлінський облік: навчальний посібник [Текст] / В. Р. Шевчук ; ред. О. М. Ковалюк – К.: Алерта, 2009. – 176 с. – ISBN 978-966-2183-25-2: 35.90;
19. Облік і контроль в управлінні економічною стійкістю підприємств в умовах глобалізації [Текст]: Монографія / За ред. д.е.н., професора Максимової В.Ф. – Одеса: ОНЕУ, 2014. – 461 с.
20. Жолнер, І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: навчальний посібник [Текст] / І. В. Жолнер – К.: НУХТ, 2012. – 335 с. – ISBN 978-966-612-131-1;
21. Кудрицька Ж.В. Методологічні підходи до вирішення проблем організації обліку та внутрішнього контролю розрахунків з дебіторами [Текст] / Ж.В., Кудрицька, О.В. Апарова // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури: зб. наук. праць. – К.: НАУ, 2011. – Вип.31. – с. 196-202;
22. Лівощко Т.В., Кузьменко О.В. Підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю підприємства [Текст] / Т.В. Лівощко, О.В. Кузьменко // Економічний вісник ЗДІА. – 2014. – вип.8 – с. 90-97;
23. Махота А. В. Бухгалтерський облік та аналіз розрахунків з дебіторами / А.В. Махота, Ю.О. Леонова; Донецький державний університет управління // Збірник наукових праць.- Т. xiv; Вип. 288 : Управління розвитком фінансово-економічної системи регіону в умовах світових інтеграційних процесів. – Донецьк, 2014. – с. 246-259;
24. Нашкерська Г. В. Особливості визнання та оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари і послуги [Текст] / Г. В. Нашкерська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. - № 3. – с. 31- 35;
25. Нашкерська М. М. Управління дебіторською заборгованістю [Текст] / М. М. Нашкерська // Економічні науки. – 2012. – №10. – с. 136-140;

26. Нашкерська, Г. В. Облік сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості [Текст] / Г.В. Нашкерська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. - №7. – с. 27-33;
27. Прокопенко Т.Ю., Гнатенко Є.П. Правова база обліку та аналізу дебіторської заборгованості [Текст] / Т.Ю. Прокопенко, Є.П. Гнатенко // Молодий вчений. – 2014. - №10(13). – с. 119-122;
28. Фарінович І.В. Факторинг як механізм пришвидшення обіговості обігових коштів підприємств [Текст] / І.В. Фарінович // Науковий вісник ЛНТУ України: зб. наук.-техн. пр. – 2010. – Вип. 20.15. – С. 248-252.
29. Чайковська В. М. Методика аудиту дебіторської заборгованості [Текст] / В. М. Чайковська // Напрямки розвитку обліку, контролю та економічного аналізу в умовах глобалізації. Тези доповідей II Міжнародної студентської науково-практичної інтернет- конференції. Ч. 1. – Одеса: ОНЕУ, 2016. – с.306-308;
30. Шаровська Т . С ., Старенька О . М .Оперативний облік та контроль: інформаційна база для прийняття своєчасних управлінських рішень [Текст] / Т . С . Шаровська, О . М. Старенька // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит - №1/6(21), 2015. – с.66-69.
31. Оборотні активи за видами економічної діяльності. Державна служба статистики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.